

1038, Dalarnes Ögonsten

Inför uppgiften att redogöra för verksamheten i den snart hundraåriga godtemplarlogen nr 1038 Dalarnes Ögonsten är man tacksam för att det finns ett omfattande arkivmateriel att studera.

Inom föreningen som numera heter IOGT-NTO Sollerön, har under 1980 en studiecirkel arbetat med följande historik.

Till logens 50-årsjubileum 1937 skrev Håll Nils Matsson i Kulåra följande:

Godtemplarorden Dalarnes Ögonsten bildades den 27 mars 1887 med 19 medlemmar efter föredrag av broder Albert Johansson från Leksand.

Superiet florerade starkt på Sollerön på den tiden och det var stora kvantiteter spritvaror som för påskfirandet ovannämnda år hemforslades från Falun.

Föreningens verksamhet inriktades också från början på att motarbeta denna trafik och söka förbättra nykterhetstillståndet i socknen.

Det var idel aktningvärda och ansvarskännande medborgare som bildade den första medlemsstocken i logen, de flesta av dessa voro av en allvarlig religiös läggning och en ofta återkommande diskussionsfråga var: "Kan en sann kristen vara godtemplare?"

Redan vid logens andra möte inkom också utträdesansökan av den nyrekommenderade L.D. på grund av religiösa betänkligheter.

I början mötte logen häftigt motstånd från utomstående, huvudsakligen beroende på de för orten nya ordensformerna med sitt hemlighetsmakeri. Men detta hemlighetsmakeri utövade givetvis även en viss dragningskraft, och medlemsantalet ökade. Redan vid årets slut uppgick medlemsantalet till 33, ökade sedan ständigt och var år 1894 uppe i 75. Året därpå kom ett bakslag, beroende på en religiös väckelse. Medlemsantalet sjönk och höll sig omkring 50 fram till år 1902.

Med år 1902 började ett nytt skede i logens historia, då medlemsantalet steg från ett 60-tal till 150 för att nästa år stiga till 200.

Logemötena, som första tiden hållits i någon stuga eller skolsal, hölls vid denna tid i sockenstugan. Det var massintagningar möte efter möte och man kan tänka sig hur trångt det skulle vara då medlemsantalet började närma sig 200.

Så långt Håll Nils Matsson.

Logens förste ordförande eller Loge Tempelar, som det så högtidligt hette, blev läraren Fem Erik Andersson.

Protokollsböcker ända från starten finns bevarade. De ger en imponerande bild av de gångna årens verksamhet.

Som Håll Nils påpekat var många medlemmar av en allvarlig religiös läggning. Man kan tänka sig vilket starkt intryck dessa gjorde på dem som gick in i logen, vid ceremonier då nykterhetslöftet skulle avläggas.

Iklädda regalier och läsande stycken ur Bibeln och filosofiska verk skapade de tjänstgörande medlemmarna många gånger en förtätad och intensiv stämning.

Löftet att börja ett helnyktert liv blev för många inte lätt att hålla. Löftesbrott och uteslutningar var ganska vanliga, men många kom igen, fick återinträde och fortsatte som medlemmar i föreningen. Det var där det hände någonting, det var där folk hade roligt, det var där de otvunget och fritt kunde umgås, bröder och systrar.

Fem Erik Andersson

Vi låter Anders Brodin berätta om när han gick med i logen:

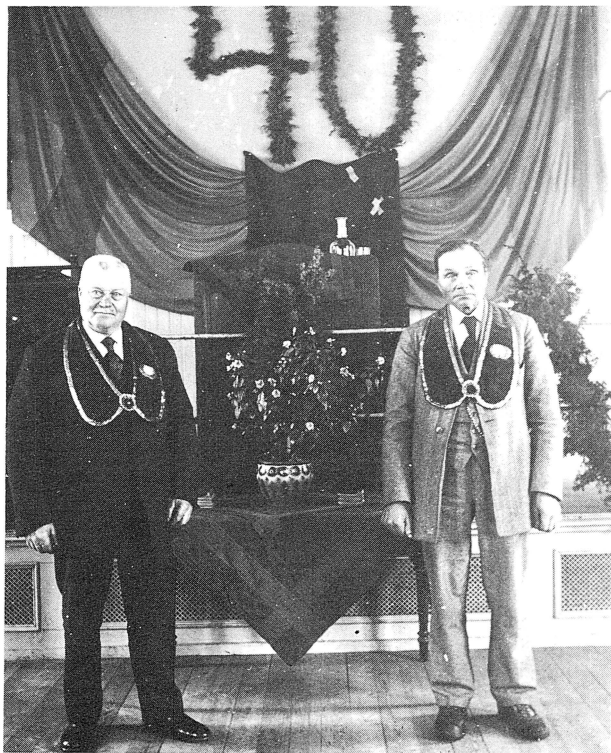
”Mina jämnåriga och jag hade gått och läst för prästen (Dalin) då vi började intressera oss för en sammanslutning som kallades godtemplare och som skulle motarbeta supseden. Det var omkring 1894. De hade sina möten i Östra skolan, södra salen där Sar Nils brukade hålla skola. Det talades om några märkvärdiga ceremonier som man måste genomgå om man tänkte bli medlem. Det var till övervägande del äldre personer som voro medlemmar. Gamla gardiner för fönstren kunde dock ej förhindra oss nyfikna att få en glimt av vad som tydligen förekom därinne. Det fanns tydligen ett program och en ordförande som skulle hålla ordning på dem som begärde ordet. Någon tjänsteman avlämnade en rapport, någon läste en berättelse. Det sjöngs någon sång eller psalmvers, mötet var slut och Bond Mats i Gruddbo och Bus Olof från Utanmyra m fl iklädda skimpa och långpäls, gingo hem, var och en till sitt.

Vi voro ett sällskap pojkar som ingen lyckats truga till att dricka brännvin eller bruka snus. På väg till Åsen en sommardag och i ett grindhål vid Bråmågården i Björka tummade vi på att ej förtära alkohol av något slag. (Mats Olof Olsson, Anders Holmer, Mats Grudin och jag). Vi beslöt oss

sedan för att gå in i logen Dalarnes Ögonsten i akt och mening att föryngra medlemsstocken.

Mats Olof var notkunnig och kunde spela orgel och då han blivit erbjuden att köpa en liten gammal orgel kom köpet till stånd. Nu blev det både deklamationer och sånger utöver de vanliga förhandlingarna. Det blev liksom en islossning med nya intagningar varje möte. När orgeln intonerade "Vi gå över dagstänkta berg" och alla stämde in spontant och otyglat drunknade både falska orgelstämmor och de andra.

Brodin slutar sin berättelse med, "Logen hade skördetider".

Logens 40-årsjubileum 1927. Håll Lars Larsson och Bond Mats Andersson.

Verksamheten hade kommit igång, vid varje kvartalsmöte valdes det kommittéer: Besöks-, sjuk-, arbets-, program- och serveringskommittéer m fl.

Vi låter därför fortsättningen bli en redovisning av förekommande aktiviteter, och börjar med det sociala arbetet som var en angelägen uppgift under rörelsens första årtionden.

Samhällets *sociala omvårdnad* var vid tiden för nykterhetsrörelsens tillkomst i det närmaste obefintlig. Det sociala ansvar som präglade logemedlemmarna gjorde, att de förutom att avstå från den fördärvliga spriten, även engagerade sig i olika former av hjälp till dem som drabbats av sjukdom, fattigdom eller andra svårigheter.

Redan första året antogs särskilda stadgar som föreskrev och reglerade hjälp till sjuka medlemmar. § 17 lyder "Sjukvårdskommitté skall bestå av två bröder och två systrar. Det skall vara kommitténs skyldighet att besöka sjuk medlem inom 24 timmar efter anmäld sjukdom. De skola lämna den sjuke hjälp och lindring. Om vakande är av nöden, påkalla de därtill två logemedlemmar för varje natt, i den ordning de hava i logens medlemslista, de kommitterades tur även iakttagen".

Förutom denna personliga hjälp så gavs också kontanta bidrag. Dessa blevo av nödvändighet mycket små. I logens kassa fanns knappast några pengar alls vid denna tid. Bidragen kompletterades ofta med en särskild kollekt som togs upp under mötet. Ofta var bidraget ej mer än 10 till 15 kronor och ibland ännu mindre.

Att fattigdomen var påtaglig framgår av att bidrag lämnades till läkarbesök och medicin, och vid något dödsfall lämnades även bidrag till svepningen.

Efter ett par års verksamhet togs initiativ till att i mera organiserade former bemästra svårigheter av olika slag. Det antogs stadgar för Godtemplarordens självhjälpsförening. Vilken omfattning denna förening fick framgår ej av efterlämnade handlingar. Emellertid så startade redan 1902 en lokalförening av Godtemplarordens sjuk- och begravningskassa. Denna var verksam fram till 1934. Den hade då 26 medlemmar.

Att skillnaderna mellan de mycket fattiga och de som hade det någorlunda bra ställt var mycket stor på den tiden framgår av den sociala verksamhet logen bedrev. Först efter första världskrigets slut börjar förhållandena bli bättre och därmed avtar också logens engagemang för de ekonomiskt svaga.

En speciell omsorg ägnades barnen. Det framgår av beslut från 1889 då det i december beslöts "att åt varje individ i skolåldern, fattiga, inbjudna barn, utdela rågröd, smör, mjölk och vetebröd samt förnöja dem med julgran, besatt med karameller och ljus".

Juldagen 1890 bildades för första gången en *ungdomsloge* som fick namnet Näckrosen. Denna loge nedlades den 4 nov 1894. Besvikelse och missmod kommer fram i den skrivelse som samma år lämnades till skolrådsordföranden.

"Såsom intresserade för nykterhet och sedlighet vilja vi Sollerö godtemplare härmed vända oss till Eder med en vördsam framställning därom, att Ni ville införa skolrådet föredraga, huruvida det vore möjligt att på något sätt

stävja den allt mer tilltagande sedeslösheten bland skolungdomen på Sollerön. Det synes oss som om ej föräldrarna i allmänhet bekymra sig det minsta om, att deras barn löpa ute från tidigt på söndagsmorgonen till sent på natten, för att på alla upptänkliga sätt söka störa och okväda förbipasserande, svordomar, skällsord, sparkningar och slagsmål sinsemellan är för dem någonting vanligt. Till och med det har hänt, att de begagnat kniv emot varandra. Att något behöver göras för att avhjälpa detta onda, därom kan ju ej vara mer än en mening, men hur och på vad sätt, torde väl vara svårt att säga”.

Näckrosen har sedan återuppstått och nedlagts många gånger under decenniernas lopp. Det kan nämnas att den ungdomsloge som verkade i början av 1930-talet hade över 100 medlemmar. I början av 50-talet startade en scoutförening och fortsatte under några år. Det är framst bristen på ledare som gjort att ungdomsverksamheten under långa tider legat nere.

Redan under de första åren av logens verksamhet i slutet av adertonhundra-talet, när möten och sammankomster ordnades i sockenstugan, skolsalar eller i någon gård, fanns tanken och förhoppningen att kunna skapa ett eget *ordenshus*, men först efter sekelskiftet kom mera påtagliga åtgärder för att förverkliga husbygget.

Visserligen hade så kallade ”korgaftnar” och en insamling, föreslagen av dåvarande prästen Berggren, inbringat en liten grundplåt till byggnadskassan, men frågan om plats för byggandet var inte ordnad. En vald kommitté fick fram ett löfte, om att få ta hand om ett område samfällad mark, cirka 200 m söder om kyrkan, som kallades ”Musålok” samt en mindre areal bredvid tillhörande handlanden Louis Larsson. Området var väl inte särskilt lämpligt som byggnadstomt, men det låg centralt i socknen och logemedlemmarna ansåg det värt allt det gemensamma arbete med utfyllnad och planering som erfordrades innan stengrunden kunde läggas ut.

Förslag till byggnad antogs först 1903 gällande ett timmerhus till en kostnad beräknad till 3 711 kr, men av okänd anledning blev i stället ett resvirkeshus kostnadsberäknat till 2 822:95, det som kom att uppföras. Byggmästare Jöns Björkqvist från Ryssa, fick enligt kontrakt, uppdraget att utföra byggnaden 28 alnar lång och 16 alnar bred, före 23 dec 1905, för en betalning av 1 650 kr. Finansieringen var naturligtvis ett problem på den tiden och trots att de manliga medlemmarna bidrog med gratisdagsverken vid virkesanskaffning, sågning och körning enligt särskilda turlistor, beslöts en gång, att de som haft skogsarbete under vintern skulle bidra med en dagsförtjänst därav till byggnadskassan. Medlemmar som var i bättre ekonomiska omständigheter och hade bankkonto kunde också låna ut pengarna vid tillfällen då kontanter måste fram.

Under de första byggnadsåren bildades också en särskild byggnadsförening, som skulle ansvara för fastighetens förvaltning i fortsättningen. Många medlemmar var naturligtvis mer eller mindre aktiva i verksamheten, men två som kan nämnas särskilt är Bond Mats Andersson, som var uthyrningsman för byggnaden fram till 1923, och Mats Olov Olsson som hade samma syssla i 21 år senare. Den mest intensiva byggnadstiden var åren mellan 1903 och 1906, och det första mötet hölls i den egna lokalen den 17 december 1905. Det nylagda golvet i stora salen användes också första gången för folklekare vid folkhögskolekursen samma höst.

Huset var ganska omfångsrikt tilltaget med stor samlingsal och mindre rum i två våningar i södra delen där köksingång och trapphus var beläget. På nedre botten fanns köksutrymmet och en mindre sal, som under lång tid användes för biblioteket och som läsrum, men också vid många tillfällen som omklädnings- och sminkloge när sådana utrymmen behövdes. De övre rummen var till en början också läsrum, men utnyttjades till kristidsnämnden under första världskriget och därefter förekom där både brottarträning, skradderi, klädesaffär, ungdomsverksamhet och hårklippning m m.

Den invändiga målningen av byggnaden utfördes av målarmästaren Uhrdin från Leksand, som hade sin unge son med som lärling. Pojken föreslog då, att han skulle få måla naturmotiv överst å gavelväggarna, till ett pris av 50 kronor. Denna idé antogs och gav till resultat den målning, föreställande en bonde gående bakom häst och plog, som flera generationer solleröbor säkert beskådat. Under denna bild fanns några passande diktrader av Rydberg, som föreslagits av Mats Olov, ”Bön med lyfta händer är ej nog, lantman när du ber för jordens gröda, bed med handen på din plog, då välsignar bödens kraft din möda”. Dessa målningar utgör några av den sedermera välkände konstnären Sam Uhrdins första verk.

När huset var byggt hade logen utrymmen för sina möten, fester och basarer. Basarerna blev de första åren ofta återkommande och var en verksamhet som bidrog till att byggnadsskulden avklarades och logens ekonomi förbättrades ganska snart. Eftersom ordenshuset under en lång tid var den enda profana samlingslokalen på Sollerön, kom arrangemang av de mest skiftande slag att förekomma där. Gudstjänster hölls där, när kyrkan restaurerades 1917—1918. Många föreningar och organisationer hade sina sammanträden och fester där. Offentliga politiska och religiösa möten, föreläsningar, kurser av olika slag, styrkeuppvisningar av ”Siljansnäsaren” Molis Anders, revyer och cabaréer, bröllop och andra privata kalas, valförrättningar, skiftessammanträden, kooperativa stämor kan vara några exempel på vad som försiggått där.

Huset förbättrades och moderniserades med ellyse 1915 och tegeltak

Basarkommitté 1912 med inbjudna gäster. 1:a raden fr v Olans Olof Jönsson, Beda Danielsson, Rull Anders Jönsson, Agnes Sundström, Richard Björkqvist (USA), Gammel Stina (Bråmås), Sol Stina (Nilsson) och Bond Per Matsson.

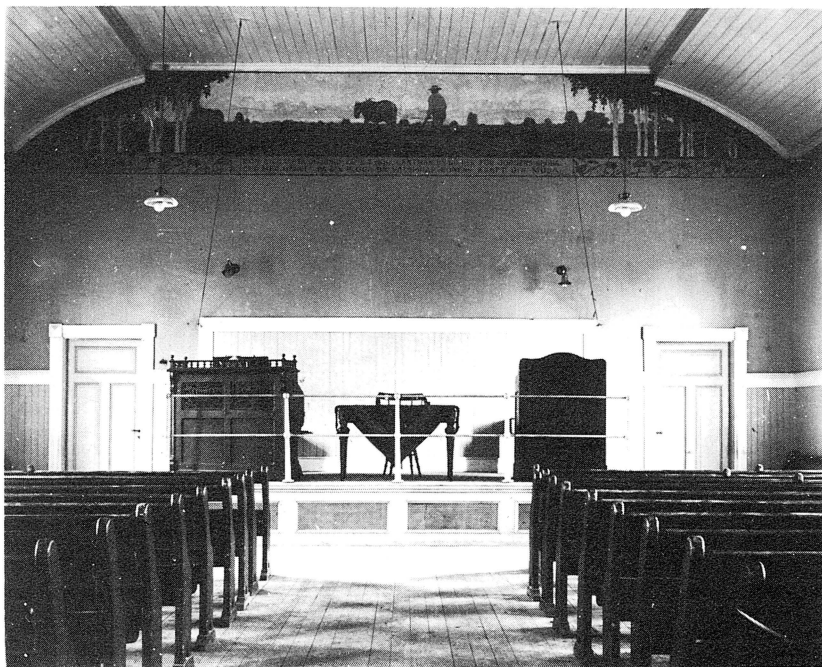
2:a raden: Rull Karin Jönsson, Johan Svensson, Kristina Flinth, Bälter Anna Danielsson (Persson), Resar Anders Persson, Jerk Anna Larsson, Mats Anders Nilsson, Ågå Anna Matsson, Karin Smis och Mats Olof Ohlsson.

3:e raden: Karl Lärka, Anna Hedlund (Stolt), Nils Andersson, Amusull Stina, Rull Stina, Amusull Anna, Amusull Maja, Brutär Selma, Håll Anders Matsson, Trapp Karin (USA), Sol Hilda, Mats Albert Larsson, Johan Öhman och Sol Anna (Svensson).

på den gamla spånbeläggningen år 1928. Senare i början av trettioalet, tillbyggdes ett särskilt maskinrum för biografmaskiner. Filmförevisning började tidigt i ordenshuset och 1921 behandlades frågan om egen biografrelse, men frågan skulle då utredas. Det blev inget synbart resultat, utan andra intressenter fick fortsätta med den verksamheten i lokalen ända fram till 1948, när logen bestämde sig för att driva biografrelse, som också visade sig gå med god vinst i många år. I samband med installationen av biografrelsen reparerades och förbättrades huset invändigt, och med ekonomiskt tillskott från en stor mettvärling, som logen anordnade i samarbete med idrottsföreningen, anskaffades också nya

bänkar med stoppade tygsitsar, vilket säkert var en kännbar förbättring för publiken. Men så småningom kom ett mera svårlöst problem att påverka den framtida utvecklingen, när värmeanordningen inte längre motsvarade de krav som kunde ställas på en offentlig samlingslokal. Eftersom byggnaden i övrigt också var till åren kommen och ganska omodern, blev frågan om ny- eller ombyggnad aktuell. Ingen av logens medlemmar kunde nu förorda någon kostnadskrävande byggnation, utan när kommunala intressen år 1963 planerade ett större kommunalhus, som lämpligen skulle tangera ordenshustomten, beslöts att med en rimlig överenskommelse med kommunen få framtida lokalbehov tillgodosedda.

När sedan logen den 23 januari 1966 höll sitt första möte i den nya lokalen hade de gamla kvarvarande medlemmarna, som varit med under alla åren och, med rätta, betraktade ordenshuset som något av ett livsverk, av stor betydelse för bygden, säkert med vemod och saknad, fått se det jämnat med marken för att lämna plats för en mera modern och tidsenlig byggnad.

Ordenshuset, interiör med Sam Uhrdins fondmålning.

"... och lektes sedan av hjärtans lust".

På ett logemöte år 1892 höll Abel Dahlin en föreläsning över ämnet Varför gäspa vi? Något svar på frågan står inte i protokollet, men man kan förstå att föredragshållaren ville ha fram orsakerna till tråkigheten och råda bot för den. Samma år framställs frågan "Suld int låsn dufvå red si utå *program*?" Med program menade man det roliga eller intressanta som kom efter det egentliga mötet. Svaret blev att program "vore af nöden".

Den första tidens program bestod av uppläsning av poem eller sedelärande berättelser. Vid varje möte förekom diskussion. Några exempel på ämnen är följande: På hvad sätt gå föräldrarna tillväga då de uppfostra sina barn till drinkare? Hvad har hvarje medlem att iakttä, att icke någon under sommaren traskar bort ifrån orden? Finns det någon större utsikt den dag som i dag är för ortens ungdom att "blifva vad dem kalla siviliserade?" Den senare frågan besvarades med att utsikterna nu (1903) var större än tidigare. I logen hade man många tillfällen att träna förmågan att uttrycka sig i tal och skrift. För att sporra till deltagande användes både belöningar och straff. Vann man en tävling i uppsatsskrivning kunde man slippa betala medlemsavgiften för ett kvartal. Satt man tyst under en diskussion kunde man få plikta tio öre eller sjunga en solosång på nästa möte. Flickorna var som god sed föreskrev

tillbakadragna och inlämnade anonyma brev med svar på frågan Hvilka egenskaper böra utmärka din blifvande äkta man? De ledande är alltid män. Sången, serveringen och sjukvården är kvinnornas avdelning. Dock förekommer redan på 1800-talet att systrar väljes att fungera som tjänstemän för kvällen.

Många dolda talanger kom fram på ordenshusets scen, där man läste egna dikter, höll tal och framförde sketcher och tablåer. Ibland är det parodi och spex. Professor Baraskoj gästföreläser, och kören Uselheten underhåller. 1905 har man i protokollet en resolution som säger att lekar och skämt med urskilning ej kunna skada logen. Vid denna tid var meningarna delade när det gällde nöjesliv. På folkhögskolekursen hade Uno Stadius talat om ungdomarnas rättmätiga behov av nöjen och uppmuntrat lekar, dans och sång. Kyrkoherde Tunberg tyckte att detta var att så gift i församlingen. Logens medlemmar var villrådiga, och uttalandena motsägelsefulla. Några tyckte att öppna möten med lek borde anordnas för att locka ungdomen till rörelsen. När ordenshuset skulle invigas slog man på stort och inbjöd Uno Stadius, Erik Axel Karlfeldt, Anders Zorn och Albert Engström att delta i ett möte "... dock med det villkoret att på grund av flera omständigheter inga lekar för närvarande få företagas och ingen fest anordnas". Denna inbjudan lät inte alltför lockande, och de höga herrarna kom inte heller. 1906 beslöt att de som ville fick ordna sång- och danslekar efter mötenas slut. En studiecirkel inom IOGT byggde en dansbana och ordnade tillsammans med idrottsföreningen en lekplats med majstång vid den nya idrottsplatsen 1912. Där hölls sedan så många trevliga sommarfester att man inte hade tid med vanliga logemöten förrän hösten kom.

När man talar med gamla logemedlemmar om deras ungdom så nämner de alltid basarerna. De anordnades som tidigare nämnts för att få pengar till ordenshusbygget, och de var de roligaste tillställningar som någonsin förekommit här. Vad gjorde man då? Jo, det var pilkastning, lyckohjul, tombola, lotteri och skjutbana. Man kunde skicka kort med särskild stämpel från basarens eget postkontor. Det var servering förstås, och ibland avbröts kommersen, och man fick titta på sketcher och tablåer. Det viktigaste var dock trängseln, skämten, skratten och gemenskapen.

Ett annat sätt att samla in pengar var att ordna paketauktion eller korgafton. Till den senare skulle "systrarna" medföra en korg med förtäring. "Bröderna" fick ropa in korgen för att sedan tillsammans med ägarinnan njuta av innehållet. Enligt tidens arbetsfördelning var det otänkbart för en kvinna att köpa en korg med vidhängande "broder". Men i köket och "lilla salen" dominerade kvinnorna. Man tänker med tacksamhet på dem som där arbetade för att skapa trivsel och feststämning. De stod aldrig på scenen, och deras namn antecknades sällan i

protokollet, men visst betydde de mycket. Vem ville försaka den goda julgröten, skördefestens doftande grönsakssoppa och framför allt, kaffet och bullarna? Julfest och påskfest var obligatoriska så länge ordenshuset fanns kvar. Vissa år ordnades valborgsmässöfirande, majstångsresning och skottårsfest. Brödernas afton och systrarnas afton var årligen återkommande tillställningar ännu på 50-talet. Då försökte man överträffa varandra i påhittighet. Men det hände att inspirationen tröt och då kunde man göra som Grudd Johan. Han tog upp en kollekt, köpte karameller och bjöd systrarna, så var det programmet avklarat.

Bland de många aktiviteter, som förekommit inom logen, har sång- och musikutövande åtminstone tidvis spelat en framträdande roll.

I början av logens verksamhet hade repertoaren mestadels religiös anknytning. I gamla protokoll från 1891 nämns bl a sångerna "Verka tills natten kommer", "Stilla skuggor", samt orgelmusik utförd av Alma Garvé. Den spelades på orgel som lånats av kyrkan. Senare inköpte logen en egen orgel (1901).

Unison sång ur Nykterhetsfolkets sångbok förekom i regel på varje logemöte. Vanligt var det också att "systrar" sjöng visor till gitarr och cittra. Fiolspel förekom ofta. Johan Svensson berättar att när logen var som störst, kunde man bland logemedlemmarna räkna 6—7 fiolspelmän, däribland Palm Anders och "Ullupen".

Under ledning av Håll Nils Matsson bildades 1903 en stråktrio. Medlemmar i denna trio var förutom Håll Nils, Johan Svensson och "Klucker Lass". De hade lärt sig noter och spelade bl a melodier ur Barberaren från Sevilla. Trion utökades senare till en kvartett med Håll Anders Matsson, som spelade flöjt. Sedan logen inköpt en cello hanterades denna av Håll Nils.

Stadius-kursen 1905 räknas som Sollerö-körens upphov, men redan år 1889 nämns i logens protokoll en sångförening, som övade varje onsdag afton. Den tycks dock inte ha blivit så långlivad. 1893 bildades återigen en sångförening, nu under ledning av T V Strömberg. Några år senare, 1908, bildades en "allmogekör". Dess ledare var Mats Larsson.

Utflykt med kaffepanna

Utflykter och besök hos andra loger har varit återkommande händelser. Det hände att man flyttade ut sammankomsterna till Vibergsgårdens hage för gökotta och sommarträffar. Allt eftersom kommunikationsmedlen förbättrades kunde man göra längre turer. Det blev mån-skenstur till Gesunda "per kördon och velociped", slädparti till Mora över isen på vintern och utfärder med ångbåten Dalpilen på sommaren. Så småningom kom bussturerna till kamratträffar och distriktsmöten, för att inte tala om resorna med Kulårabilen "Karlavagnen".

Under 40- och 50-talen var Siljanstinget ett stort evenemang som återkom varje sommar. Det samlade deltagare från hela distriktet, och det var inte lätt att få logi åt alla i stugor och lador.

Till och med mettävlingar har varit med på verksamhetsprogrammet på den tid då man tävlade om bilar.

Inom logen förstod man tidigt vilken stor betydelse *idrotten* skulle komma att få för ungdomen. Redan år 1908 väcktes frågan om vad man kunde göra för att ställa iordning en idrottsplats. Folk som bodde ”på backen” tyckte inte om det bråk som uppstod, när ungdomarna samlades mitt i byn vid kyrkan på helgdagskvällarna. Det borde finnas en mer avskild plats, där man kunde tävla och roa sig. Det blev ingen idrottsplats förrän långt senare, men medel anslogs för inköp av en boll för så kallad bolltävling, och att omhändervaha denna valdes Anders Brodin. 1909 skänkte logen 5 kr till pris för skidtävlan i skolan. Det skulle dröja ända till 1922 innan man på förslag av Olans Olov Jönsson tillsatte en kommitté bestående av Mats Olov Olsson, Oskar Hedlund och Bom Anton Larsson som skulle utreda frågan om bildande av idrottsförening. Som en följd av detta bildades Sollerö IF. En av de tre, Bom Anton Larsson, blev också idrottsföreningens första ordförande. Man hyllade på den tiden slagordet ”En sund själ i en sund kropp”. En idrottsman skulle vara ett föredöme för andra.

Redan sex år efter starten började man anskaffa böcker för intern utlåning. Det första *biblioteket* blev placerat i prästgården. Kyrkoherde Lars Dahlins samtliga barn var starkt engagerade inom logearbetet och sonen Abel förestod utlåningen. 1895 flyttades böckerna till sockenstugan och till bibliotekarie valdes Håll Per Danielsson. Två år efter invigningen av det egna ordenshuset började logen med bibliotek för allmänheten. Fram till 1940, då böckerna överlämnades till kommunen och ett folkbibliotek ordnades, lades ett gott arbete ner framför allt av Mats Olof Ohlsson, Rull Anders Jönsson och Bond Anders Matsson. Om detta kan läsas i Sool-Öen 1976.

1911 bildades inom logen en studiecirkel som vid starten fick 17 medlemmar. Den första styrelsen kom att bestå av Bond Erik Matsson, Rull Anders Jönsson, Sol Anna Larsson (Svensson), Karl Lärka och Johan Öhman. Cirkeldeltagarna var utan undantag unga och radikala och kom att verka som en slags ungdomsförening inom logen. Under de knappa fem åren studiecirkeln fungerade anskaffade deltagarna av egna medel över 300 böcker, såväl romaner som facklitteratur. Allteftersom böckerna lästes skänktes de till logebiblioteket.

En sak som cirkeln slog vakt om var att det svenska språket skulle vårdas. Således beslöts att för varje svordom eller andra fula ord som yttrades vid något möte, skulle det pliktas två öre som gick till en sär-

skild kassa. För att det svenska språket bättre skulle behandlas bannlystes soldmålet minst en halvtimme vid varje sammankomst. Övertramp blev böter.

Studiecirkeln kom att stå som initiativtagare och arrangör av den andra folkhögskolekursen som hölls på Sollerön med bl a Carl Larsson i By, Oscar Ohlsson och Giovanni Lindeborg som föreläsare. Året var 1913, intresset var stort, men kursen väckte inte samma uppmärksamhet som den s k Stadius-kursen åtta år tidigare.

Varannan sammankomst som cirkeln hade var av samkvämsform med sång, musik, deklamation, lekar m m. Det var också denna studiecirkel som lät bygga den första dansbanan på Sollerön. ("Den gamla dansbanan", Sool-Öen 1977.)

Bond Erik Matsson gick bort redan 1912, ett halvt år efter det cirkeln bildats på hans initiativ. Karl Lärka och Johan Öhman kom att stå som de stora idégivarna och organisatörerna. Kanske kunde eller orkade flertalet av deltagarna inte i längden med denna hänförelsens eld. Allt-nog, i juli 1916 skriver Johan Öhman i protokollsboken: "Frågan om att på något vis få mera liv i cirkeln diskuterades. Närvarande medlemmar 3".

Inte så lång tid efteråt var Johan Öhmans jordevandring slut. Studiecirkeln upphörde också därmed.

Logens *tidningar* bör också nämnas i en krönika.

Redan under logens första år beslutades om en tidning som skulle ha namnet Enighet, den kom ut i ett fåtal nummer men tyvärr är det inte känt att något exemplar finns bevarat. I gamla protokoll finns omnämnt att uppläsning förekommit ur tidningen Enighet på möten.

Under åren 1900 t o m 1909 framställdes en tidning som hade namnet Trevnad. De flesta numren är handskrivna och finns kvar bundna i en bok.

Vid basarer och liknande tillfällen utgavs också en skrift benämnd "Busankari". Namnet skall anknyta till skvaller, och skriftens uppgift var att framhålla aktuella lokala förhållanden och tidsbilder. Busankari utkom vid enstaka tillfällen under tidsperioden 1910—1925 i samband med basarer. Vid denna tid utgavs även något enstaka nummer av en skrift benämnd "Återblick". Dessa tillfällighetsblad var handskrivna och innehöll bilder ritade av bland andra Johan Öhman som var en skicklig tecknare. De hektograferades och såldes till basarbesökarna. Till logens 70-årsjubileum 1957 utgavs en jubileumsupplaga av Trevnad, en verksamhetsbeskrivning av de första 70 åren där flera av de gamla medlemmarna skrev om minnen från sin aktiva tid i logen.

Hembygdsarbetet har också omfattats med intresse som en av logens kulturella uppgifter. Redan 1912 började insamlingen av gamla föremål från 1600—1700-talen vilka förvarades på ordenshusets vind.

I protokoll 23 mars 1915 kan läsas: Inkom en ansökan från Sollerö Hembygdsförening att få övertaga byggnadsföreningens samling av fornsaker och beslöts att ovannämnda saker skola kostnadsfritt överlåtas på Sollerö Hembygdsförening med villkor att sakerna ej får avyttras och att i händelse av Sollerö Hembygdsförenings upplösning sakerna återgå till Föreningen logen nr 1038 Dalarnes Ögonsten u p a.

År 1914 inropades på auktion en gammal skvaltkvarn vid Mångån en så kallad dubbelkvarn benämnd Viks- och Skräddarkvarn även den överlämnades år 1916 till Sollerö Hembygdsförening.

1918 när Karl-Erik Forsslund sökte anslag för utgivning av Siljansdelen i den s k Forsslunds boken lämnade logen ekonomiskt anslag sedan framställningen om kommunalt bidrag avslagits.

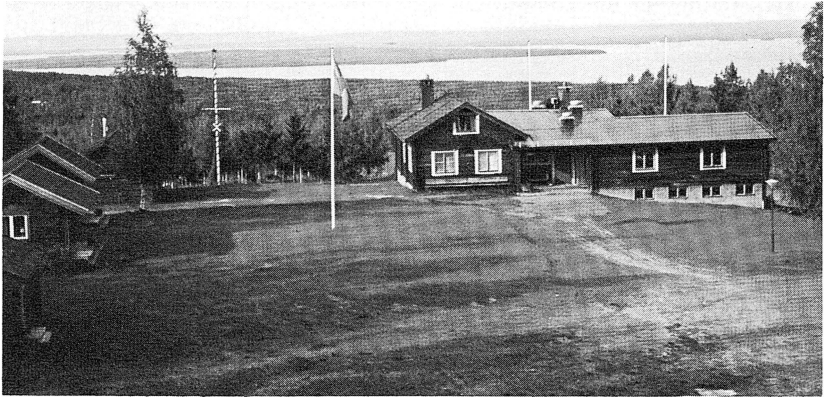
Många av underhållningsprogrammen i logen hade också betydelse för hembygdsarbetet. Vid basarerna förekom bygdespel omkring gamla sedvänjor vilket finns dokumenterat i logens tidningar och även på fotografier, bland annat kan nämnas den gamla bröllopseden att bruden

Deltagare i dramatisering av gamla traditioner.

skulle klädas till s k ”grannbråjd” samt en tablå om den gamla seden att ”djärå visst”.

Nämnda verksamhet inom logen har säkert varit en bidragande orsak till att många av de aktiva även gjort betydande insatser inom hembygdsföreningen, namn som Håll Nils Matsson, Rull Anders Jönsson, Anders Brodin, Karl Lärka, Mats Anders Nilsson, Karl Kröjtz och Dunder Carl Olsson bör nämnas.

Åsengården

Fritidsgårdar och sommarhem blev under 50—60-talet ett önskemål som aktualiserades även inom nykterhetsrörelsen och när Daladistriktet började planera för en fritidsanläggning var Rune Svensson idrottsledare i distriktsstyrelsen.

Den 19 april 1955 rapporterade han på ett möte med Sollerölogen att distriktet fått ett erbjudande att köpa en gård i Fryksås i Orsa.

Sollerölogen tyckte dock inte att det var ett bra förslag, och efter överläggning beslöt man att erbjuda distriktet ett annat alternativ nämligen:

”Logen 1038 ställer gratis erforderlig tomtmark till förfogande i Sollerö-Åsens fåbod, samt en timrad stuga i gott skick lämplig för flyttning till platsen”. Distriktsstyrelsen antog Sollerölogens erbjudande och för att klara vårt åtagande köptes 8 830 kvadratmeter mark samt en gam-

mal timmerstuga på Vikgården i Gesunda. Vi måste låna pengar för att uppfylla löftet, men anläggningen kom dit vi ville.

Åsengården började byggas 1957 och stod invigningsklar i augusti 1960. Redan från början kom Rune Svensson och Bond Erik Persson med i styrelsen för Åsengården men under alla år av uppbyggnad har Solleröloger och dess medlemmar medverkat till att anläggningen blivit vad den är, ett trivselställe dit allt fler besökande åker för att finna gemenskap och rekreation i alkoholfri miljö.

Sammanfattningsvis kan sägas att under den långa tid som föreningen verkat har många av de uppgifter, som den tagit initiativ till och arbetat med, efterhand blivit föremål för samhällets engagemang och andra organisationers verksamhet. Vi får social omvårdnad, utbildning, kultur och nöjen. Vi har samlingslokaler, bibliotek och idrottsplatser. Men de stora samhällsproblem som orsakas av alkohol och andra droger är långt ifrån lösta. Miljövård och en hälsosammare livsstil, internationell förståelse och ökat samhällsengagemang är rörelser i tiden som ansluter till vår förenings målsättning. "Dalarnes Ögonsten" har fortfarande ett 60-tal medlemmar, och vi vill verka för en utveckling mot dessa mål.

Studiecirkeln bestod av Albin Andersson, Britt Andersson, Albin Bråmås, Gudrun Bråmås, Arne Johansson, Margot Johansson, Bengt Larsson, Elvy Nilsson, Karl Nilsson, Nils Matsson, Bond Erik Persson och Bond Karl Persson.